

УДК: 355. 327

Гаценко С.С.;

Іващенко А.М., к.т.н., доцент;

Хлонь С.Є., к.і.н.

Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України
імені Івана Черняхівського

Вимоги до застосування національних контингентів і персоналу у міжнародній операції з підтримання миру і безпеки

Требования к применению национальных контингентов и персонала в международной операции с целью поддержания мира и безопасности

The requirements for application of national contingents and personnel in the international peacekeeping and security operations

Резюме. На основі аналізу видів та основних принципів проведення міжнародних операцій з підтримання миру і безпеки, досвіду передових країн світу в проведенні зазначених операцій запропоновано перелік вимог до застосування національних контингентів і персоналу у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.

Резюме. На основании анализа видов и основных принципов проведения международных операций с целью поддержания мира и безопасности, опыта передовых стран мира в проведении указанных операций предложены требования по применению национальных контингентов и персонала в международных операциях с целью поддержания мира и безопасности.

Resume. Based on the analysis type, the basic principles of international peacekeeping and security operations experience of advanced countries in the conduct of these operations offer a list of requirements to the application of national contingents and personnel in international peacekeeping and security.

Ключові слова:

національний контингент і персонал, міжнародні операції з підтримання миру і безпеки, основні принципи міжнародних операцій.

Ключевые слова:

национальный контингент и персонал, международные операции по поддержанию мира и безопасности, основные принципы международных операций.

Keywords: national contingents and personnel, international peacekeeping and security operations, the basic principles of international operations.

Постановка проблеми. Сьогодні значно зросли вимоги до національних контингентів і персоналу, розширюється коло їх завдань. Ці завдання стали більш складними та комплексними. Для їх виконання залучаються поліцейський, військовий та цивільний персонал як складові багатонаціональних сил. Зростає частка цивільного персоналу миротворчих сил ООН. Широко впроваджуються цивільно-військові відносини як важливий компонент операцій з підтримання миру та безпеки.

Мета міжнародної операції з підтримання миру та безпеки полягає в досягненні згоди та примушенні всіх учасників дотримуватися встановлених норм і вимог до застосування

національних контингентів і персоналу, особливо коли зазначені операції набувають коаліційного характеру. Це надає можливість у подальшому передати повноваження меншим військовим силам із меншими бойовими можливостями, іншим силовим відомствам, що відповідають за безпеку, цивільним організаціям. У разі досягнення цих умов військовий успіх виражається у зменшенні кількості та озброєності багатонаціональних сил із подальшим їх виводом. Успіх операції більшою мірою залежить від успіху передачі повноважень від військового компонента іншим силам, що задіяні в операції.

Наявна національна нормативно-правова база щодо регулювання та проведенню міжнародної операції з підтримання миру та безпеки за участю підрозділів ЗС України визначає (регламентує) механізми підготовки та участі, але не відображає важливих аспектів, які мають дуже принципове значення, а саме, вимог до застосування національних контингентів і персоналу ЗС України в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У більшості наукових досліджень із проблематики застосування національних контингентів і персоналу в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки переважно розглядаються окремі його сторони. Зокрема, інформація досліджень [1, 2], нормативно-правових актів [8-11], присвячена підготовці, основам проведення та результатам проведення операцій національних контингентів і персоналу [12, 13].

Недостатньо висвітленими є вимоги при безпосередньому застосуванні національних контингентів і персоналу в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки, а також вплив виконання вимог на успіх виконання операції. Це обумовлює актуальність проведення відповідних досліджень.

Мета статті. Визначити перелік вимог до застосування національних контингентів і персоналу у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.

Для реалізації мети були вирішені наступні часткові завдання:

здійснено аналіз видів і принципів міжнародних операцій з підтримання миру та безпеки, та узагальнено досвід передових країн світу в проведенні зазначених операцій.

Викладення основного матеріалу. На підставі аналізу матеріалів, викладених у [8-11], міжнародні операції з підтримання миру та безпеки до яких залучаються ЗС України розподіляються на операції з підтримання миру, примушення до миру, запобігання конфлікту, творення миру, миробудівництва, надання гуманітарної допомоги, антитерористичні, антипіратські, евакуації населення із зони конфлікту, а також інші міжнародні операції

відповідно до законодавства України та норм міжнародного права.

Узявши за основу принципи проведення міжнародних операцій з підтримання миру та безпеки можна сформулювати **головні, загальні та додаткові** вимоги (рис. 1) до застосування національного контингенту та персоналу у складі багатонаціональних сил та деталізувати їх.

Розглянемо **головні вимоги**.

Взаємосумісність у міжнародній операції з підтримання миру та безпеки досягається на доктринальному, оперативному, технічному рівнях.

Доктринальна взаємосумісність – готовність підрозділів, які залучені до участі в міжнародній операції з підтримання миру та безпеки, їх здатність проводити взаємосумісні операції на оперативному та тактичному рівнях.

Оперативна взаємосумісність – здатність до узгоджених спільних дій з військовими підрозділами інших держав під час проведення операцій багатонаціональних сил.

Технічна взаємосумісність – застосування під час проведення операцій багатонаціональних сил єдиних стандартів, необхідних для ефективного використання засобів управління військами та зброєю, озброєння і військової техніки, а також матеріально-технічних засобів [1].

На найнижчому технічному рівні здійснюється обмін інформацією для досягнення спільної уяви про операцію. Характеризувати цей рівень можна або наявністю інформаційного обміну, або його відсутністю. На когнітивному рівні здійснюється обмін знаннями для досягнення порозуміння. Прикладом вимірювання на цьому рівні вважається – спільне сприйняття супротивника, його можливостей та намірів. На найвищому організаційно-доктринальному рівні здійснюється робочий обмін для досягнення синхронізації (єдності зусиль). Прикладом вимірювання на цьому рівні вважається ефективність застосування збройних сил, а саме: цілеспрямовані, узгоджені за замислом, місцем, часом дії, а також використанням ресурсів.

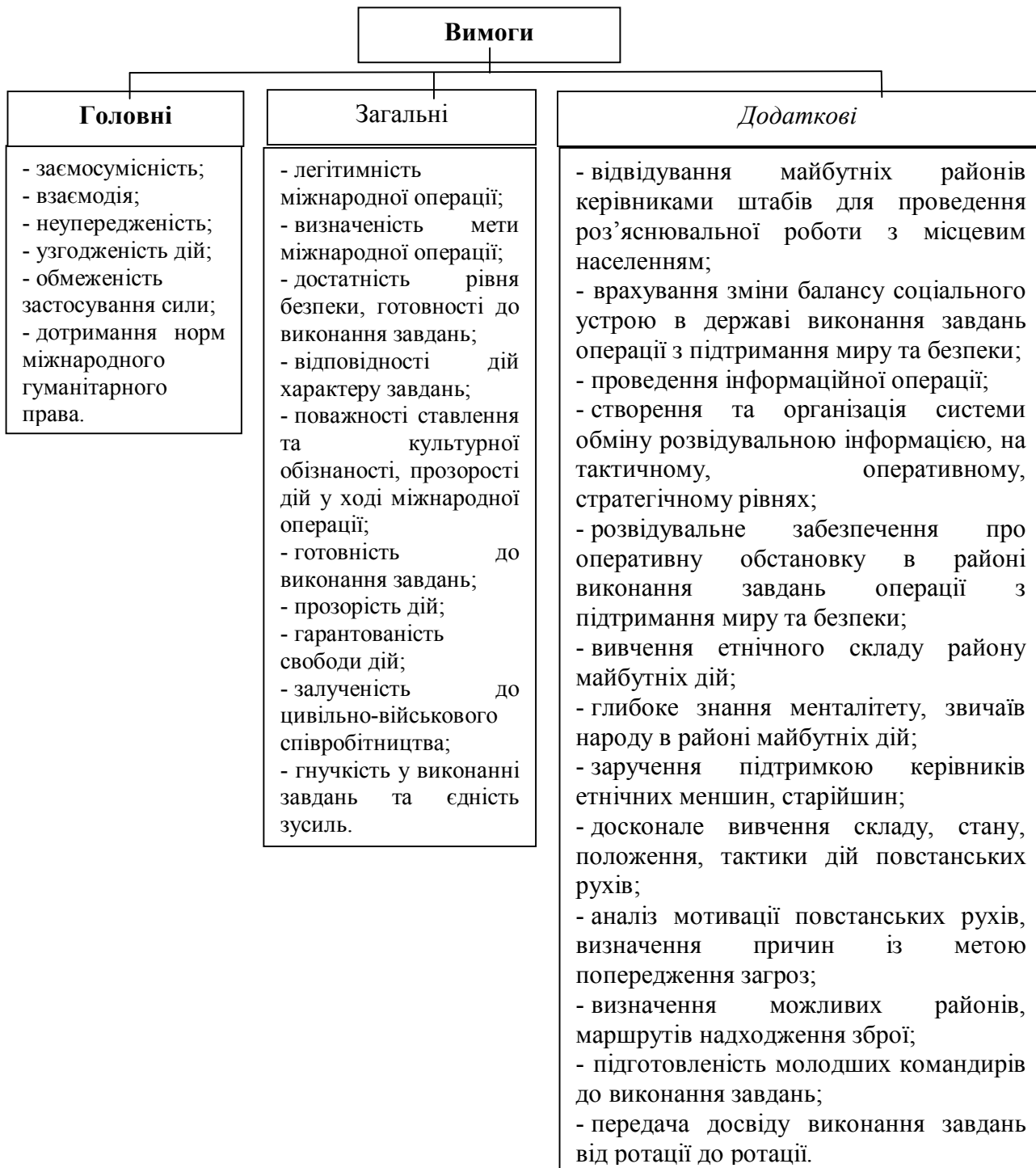

Рис. 1. Класифікація вимог до застосування національних контингентів і персоналу ЗС України у міжнародній операції з підтримання миру і безпеки

Взаємодія досягається на трьох рівнях: організаційно-доктринальному, когнітивному та технічному (таблиця 1).

Взаємодія розглядається як вища форма заємосумісності, що починається на другому рівні (когнітивному) та охоплює вищий рівень (організаційно-доктринальний).

Неупередженості дій національного контингенту і персоналу включає уникнення умов, надання переваг одній зі сторін конфлікту.

Узгодженість дій характеризує рівень згоди сторін стосовно виконання завдань міжнародної операції і визначає напрям діяльності національного контингенту і персоналу щодо розвитку та підтримання рівня згоди, а також рівень сприйняття цієї згоди з боку сторін конфлікту та місцевого населення.

Рівні взаємосумісності у міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки

	Рівень	Результат	Приклад вимірювань
Взаємодія	Організаційно-доктринальний (робочий обмін)	Синхронізація (посднання) зусиль	Ефективність військ: досягнення цілей; ресурсні витрати
	Когнітивний (обмін знаннями)	Досягнення розуміння	Спільне сприйняття супротивника: наміри; можливості
Взаємосумісність	Технічний (обмін інформацією)	Спільне оперативне бачення щодо окремих питань	Завершеність, наявність обміну інформацією

Обмеженість застосування сили є обов'язковою умовою проведення міжнародної операції. Відповідні обмеження та основні способи застосування сили визначаються у мандаті міжнародної операції (місії). Однак це не може стосуватися права особового складу національного контингенту і персоналу на самооборону або перешкоджати проведенню необхідних заходів по забезпеченню їх безпеки.

При прийнятті рішення щодо застосування сили обов'язково мають бути розглянуті інші несилові варіанти дій, які мають бути по можливості реалізовані.

Дотримання норм міжнародного гуманітарного права досягається підвищенням правової підготовки особового складу національних контингентів та включенням до їх складу фахівців з міжнародного права. З досвіду війни у Перський затоці, штаби військ антиіракської коаліції не планували ураження жодного об'єкта без санкції штатних юристів, які проводили постійну правову експертизу бойових документів [4]. Особовий склад має бути ознайомленим із загальними положеннями Гаазької та Женевської конвенцій, додаткових протоколів до них, а також із "Кодексом поведінки", який розробляється міжнародною організацією, під егідою якої проводиться операція.

Розглянемо загальні вимоги.

Легітимність міжнародної операції, включаючи аспекти її сприйняття міжнародною спільнотою, дозволяє суттєво підвищити рівень підтримки міжнародної операції з боку міжнародної спільноти, учасників міжнародної операції, у тому числі й сторін конфлікту та цивільного населення, що, в свою чергу, сприяє успіху міжнародної операції.

Визначеність мети міжнародної операції означає чітке, однозначне формулювання у мандаті міжнародної операції (місії) мети або кінцевих умов її проведення.

Достатність рівня безпеки в ході міжнародної операції передбачає гарантування національному контингенту і персоналу невід'ємного права на необхідну самооборону, а також визначає важливе зобов'язання командирів усіх ступенів щодо забезпечення безпеки особового складу національного контингенту і персоналу під час проведення міжнародної операції.

Відповідність дій характеру завдань, які вирішуються у міжнародній операції, визначає ефективність застосування національного контингенту і персоналу і має на меті безсумнівне та адекватне сприйняття його військового потенціалу всіма учасниками міжнародної операції у контексті як готовності до застосування сил та засобів, так й волі щодо досягнення мети міжнародної операції.

Поважність ставлення та культурна обізнаність особового складу до сторін конфлікту і місцевого населення створює сприятливе для діяльності національного контингенту і персоналу оточення, що значним чином зумовлює його ефективне застосування.

Готовність до виконання завдань в міжнародній операції має визначати якісний стан національного контингенту і персоналу, зокрема, його підготовленість, озброєність та забезпеченість усім необхідним майном, відповідно до вимог мандату міжнародної місії, для гарантування ефективного та максимально безпечного виконання визначених завдань.

Прозорість дій у ході міжнародної операції означає те, що мета та концепція міжнародної операції, дії національного

контингенту і персоналу мають бути зрозумілі для всіх учасників операції, у тому числі й сторін конфлікту. Сторони також повинні бути обізнаними щодо вимог мандату міжнародної операції (місії) по відношенню до них, включаючи те, які можуть бути наслідки у випадку недотримання цих вимог, та переваги в разі їх сумлінного виконання. Відсутність прозорості дій може призвести до виникнення підозри, недовіри та, навіть, ворожого ставлення до національного контингенту і персоналу.

Гарантованість свободи дії та пересування сил та засобів національного контингенту і персоналу є важливою передумовою забезпечення успіху міжнародної операції. Особовий склад національного контингенту (персоналу) повинен постійно мати повну свободу здійснювати дії, пов'язані з виконанням визначених завдань. На перешкоджання зазначеній свободі дій та пересуванню необхідна швидка та рішуча реакція з метою її гарантування шляхом переговорів або, у разі необхідності, в інший, більш рішучий спосіб, включаючи застосування сили.

Залученість до цивільно-військового співробітництва (далі ЦВС) дозволяє створити сприятливі умови для виконання завдань національним контингентом і персоналом та досягнення кінцевої мети міжнародної операції.

В ідеальному випадку усі військові та цивільні елементи міжнародної операції (місії) мають брати участь у відпрацюванні єдиного багатофункціонального підходу до планування заходів ЦВС. Надзвичайно важливою передумовою успіху є гармонізація та координація дій учасників міжнародної операції на тактичному рівні. Така координація має охоплювати усі причетні політичні, військові, дипломатичні, адміністративні та гуманітарні урядові і неурядові організації та агенції. Координація здійснюється, насамперед, шляхом проведення консультацій, адже більшість згаданих вище партнерів мають власні завдання, які можуть не співпадати та суттєво відрізнятися від завдань національного контингенту і персоналу.

Гнучкість у виконанні завдань та єдність зусиль національних контингентів та національного персоналу, а також учасників ЦВС полягає у необхідності постійного врахування змін умов проведення міжнародної операції, а також забезпечення концентрації і гармонізації зусиль відповідних учасників міжнародної операції на досягненні її мети.

Слід зазначити, що перелік вимог не є вичерпним і може змінюватися відповідно до

актуальних умов проведення міжнародної операції та існуючої практики застосування національних контингентів і персоналу Збройних Сил України.

На підставі аналізу досвіду застосування ЗС США в Республіці Афганістан [3], можна сформулювати **додаткові** вимоги до національних контингентів і персоналу в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки:

- відвідування майбутніх районів виконання завдань контингентів (персоналу) вищими керівниками штабів для проведення роз'яснювальної роботи з місцевим населенням;
- врахування зміни балансу соціального устрою в державі виконання завдань операції з підтримання миру та безпеки;

- проведення інформаційної операції;
- створення та організація системи обміну розвідувальною інформацією, на тактичному, оперативному, стратегічному рівнях;

- розвідувальне забезпечення про оперативну обстановку в районі виконання завдань операції з підтримання миру та безпеки;

- вивчення етнічного складу району майбутніх дій;

- глибоке знання менталітету, звичаїв народу в районі майбутніх дій;

- заручення підтримкою керівників етнічних меншин, старійшин;

- досконале вивчення складу, стану, положення, тактики дій повстанських рухів;

- аналіз мотивації і причин повстанських рухів із метою попередження загроз;

- визначення можливих районів, маршрутів надходження зброї, надання підтримки з сусідніх держав;

- підготовленість молодших командирів до виконання завдань;

- передача досвіду виконання завдань від ротації до ротації.

Висновки. Запропоновані вимоги, що приводяться доцільно **в майбутньому** включити в законодавчу базу по регулюванню та проведенню операцій з підтримання миру і безпеки, що забезпечить механізм проведення операцій в цілому.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Основи участі миротворчих контингентів та миротворчого персоналу Збройних Сил України у міжнародній миротворчій діяльності. Методичний посібник з підготовки та ведення миротворчих дій миротворчим персоналом Збройних Сил України, Ч. 1,- ННДЦ ОТ і ВБ України, - К.: 2004. – 107 с.

2. Миротворча та антитерористична діяльність Збройних Сил України: досвід, проблеми, перспективи / під редакцією: Кириченка С.О., Шевченка В.Л., Романова І.В. ННДЦ ОТ і ВБ України, 2008.-323 с.
3. Джерасі Дж. Матеріали лекції "Повстанський рух в Афганістані Міжнародний тиждень - 2013" Організація Північноатлантичного договору після Чиказького саміту 2012 року 20-24 травня 2013 року.
4. Россия (СССР) в локальных войнах и военных конфликтах второй половины XX века / Под ред. В.А.Золотарева. - М: Ин-т воен. истории МО РФ, 2000. – 587 с.
5. Лобко М.М. Форми міжнародної миротворчої діяльності / М. М. Лобко // Хм.: НАДПСУ, Збірник наукових праць НАДПСУ № 31, Ч-2, – 2004, С. 18-22.
6. Лобко М. М. Міжнародні миротворчі операції як складова миротворчої діяльності щодо врегулювання збройних конфліктів. / М. М. Лобко // Хм.: НАДПСУ, Збірник наукових праць НАДПСУ № 29, Ч-2, – 2004, С. 68-70.
7. Основи участі миротворчих контингентів та миротворчого персоналу Збройних Сил України у міжнародній миротворчій діяльності. Частина I. Методичний посібник з підготовки та ведення миротворчих дій миротворчими контингентами та миротворчим персоналом Збройних Сил України. ННДЦ ОТ і ВБ України. К.: 2004. 107 с.
8. Наказ начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України від 22 жовтня 2012 № 220 “Про затвердження Системи оперативних стандартів Збройних Сил України (Системи документів з питань управління, застосування, підготовки та забезпечення)”.
9. Проект Доктрини участі Збройних Сил України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки ДКТ 01.020.003-2012 (01). Київ. – 2013. С. 51.
10. Наказ Міністра оборони України від 1 квітня 2013 року № 220 “Про внесення змін до наказу Міністерства оборони України від 28.12.2011 № 840”.
11. Закон України “Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки” від 23 квітня 1999 року № 613-XIV. Відомості Верховної Ради України від 11.06.1999 – 1999 р., № 22, стаття 202.
12. Указ Президента України від 29 грудня 2012 року № 771/2012 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2012 р. “Про Стратегічний оборонний бюлетень України”.
13. Стратегічний оборонний бюлетень. 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua>.